

การขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปา
อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
Buddhist innovative community movement : A case study of
Wat Champa, Kanthararom district, Sisaket Province

¹พระชัชวาล ขนติวิโช, ²พระมหาขุนทอง เขมสิริ,
³พระพรสวรรค์ ฐิติญาโน, และ ⁴นฤมล ดวงแสง

¹Phra Chatchawan Khantiwchcho, ²Phra Mahahakhuntong Khamasiri,

³Phraponsawan Thitiyano, and ⁴Nareimon Dowgsang

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ประเทศไทย

⁴วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี, ประเทศไทย

^{1,2,3}Sisaket Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

⁴Ubon Ratchathani Vocational College, Thailand

¹Chatchawan_Ch@gmail.com, ⁴Nareimon@gmail.com,

Received February 19, 2020; Revised March 2, 2020; Accepted May 14, 2020

บทคัดย่อ

กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่าง ตลอดจนถึงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งมี บ้าน วัด ราชการ เป็นต้น บ้านก็ประกอบด้วยผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูป วัดประกอบด้วยเจ้าอาวาส พระภิกษุ-สามเณร รวมทั้งสถานที่ ราชการ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนของอำเภอประกอบด้วย พัฒนาชุมชนอำเภอ วัฒนธรรมอำเภอ เกษตรอำเภอ สถานศึกษา โรงเรียนและมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มาผลึกกำลังรวมกัน เป็นกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธโดยนำเอาหลักการ“เข้าใจ เข้าถึงพัฒนา”มาประยุกต์ใช้กับวิถีชุมชน

การขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธของวัดจำปา นั้นจะต้องอาศัยความรอบรู้รอบคอบ ระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ประชาชนทุก

ระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบคอบเหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ด้วยความพากเพียรมีสติปัญญาและรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี การนำหลักการสามอย่างข้างต้น คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เข้ามาประยุกต์ใช้กับ หลัก 5ส. ในการขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธของวัดจำปา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธของชุมชนวัดจำปา บ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วยพลัง “บวร” คือ บ้าน วัด ราชการ จะต้องประสานความสามัคคีเป็นหนึ่ง เพื่อศึกษาวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนทั้ง 4 ด้าน (ส.4) น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของประชากรในชุมชน ดึงเอาจุดแข็งที่มีในชุมชน โดยเฉพาะ “ศาสตร์พระราชา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนวัดวิถีเชิงพุทธ เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน, นวัตกรรม, เชิงพุทธ, กระบวนการ, ชุมชน

Abstract

The study found that Buddhist innovative community “movement” is necessary to contain various elements including cooperation from all sectors such as Ban (village), Wat (temple) and government agencies. Village includes villagers, village leaders, local sages, housewife groups, processed products groups etc. Temple includes abbots, monks and novices. Government agencies include local governments such as Tambon Administration organization and Provincial Administration Organization and government officials from various agencies such as community development, culture, agriculture, education, local schools and university. All these sectors are integrated in the process of Buddhist innovative community movement by applying the principle of His Majesty, King Rama the 9th, i.e. “Understanding”, “Accessibility” and “Development”.

The Buddhist innovative community movement of Wat Champa needs to carefully apply all knowledge and academic aspects for planning and implementing. At the same time, it requires mind development especially leaders and villagers to be conscious in ethics, honesty, cautiousness, tolerance, diligence, and wisdom. Villagers need to be balanced and ready for rapid and extensive changes in materials, social, environment and culture from outside. To strengthen and immunize the community, the three principles of understanding, accessibility and development should be applied with the concepts of clearing up, organizing, cleaning, standardizing, training and discipline. This will lead to the sustainable community movement in development based on Buddhist way of Wat Champa.

The guideline for Buddhist innovative community movement of Wat Champa, Ban Huana, Tambon Nongkaew, Kanthararom district, Sisaket province includes the power of Ban (village), Wat (temple) and government agencies that needs to be integrated in unity in order to study and plan community activities by applying: the philosophy of sufficiency economy of His Majesty, King Rama the 9th; and the concepts of clearing up, organizing, cleaning, standardizing, training and discipline. This will lead the Buddhist innovative community movement to be sustainable and benefiting the community in the long run.

Keywords: Movement, Innovative, Buddhist, Process, Community.

บทนำ

ภายใต้นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันนั้น ได้กำหนดนโยบายและแนวทางอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการใช้หลักการวิชาการและสนับสนุนบทบาทให้องค์กรทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ขณะที่องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วงวรปุณฺณ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558 : 15) การพัฒนาชุมชนเป็นอีกหนึ่งปัญหาสำคัญที่ทุกฝ่ายต่างต้องร่วมมือกัน ในการพัฒนาชุมชน ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ของชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีความทุรกันดาร ทุกชีวิตต่างต้องต่อสู้กับความแร้นแค้นในการดำรงชีวิต เพื่อให้มีการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีหลักในการค้าจุนหรือโครงสร้างที่แข็งแรง ในการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยสถาบันต่างๆทางสังคมต้องร่วมกันแก้ไข อาทิ สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัวและสถาบันเศรษฐกิจ เป็นต้น การขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมให้เข้มแข็งนั้น ย่อมต้องมีโครงสร้างทางสังคมที่แข็งแรงและองค์ประกอบของสถาบันทางสังคมที่เป็นส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญยิ่งขึ้น ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใหม่ เข้าสู่ยุคของเทคโนโลยี 4.0 เป็นยุคของนวัตกรรมเทคโนโลยีแห่งการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561 : 5) ดังนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้สามารถสอดคล้องกันกับยุคสมัย ประเทศไทยเรานั้นมีการรับเอาอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามา มีบทบาทเป็นอันมากในการดำรงชีวิต ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีกล่าวไว้ว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้ส่งผลต่อการบริโภคแบบแผนการเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและชาติโลกทัศน์ทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทยขณะนี้ ดังนั้น

รัฐบาลปัจจุบันจึงให้ความสนใจต่อการปรับทัศนคติด้านการพัฒนาของคนในสังคมรวมทั้งการจัดทำและวัดประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559 : 67)

นวัตวิถี ก็เป็นโครงการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์เป็นหลัก เพราะเนื่องจากการเป็นการจัดงานเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันเป็นนวัตวิถีเชิงพุทธ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน บุคลากรและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องช่วยกันรักษาไว้ คือประเพณีอันดีงามในพื้นที่นั้นๆ โดยเฉพาะในเขตของพื้นที่วัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา (ภาษาถิ่น) ด้านการดำเนินชีวิต ฯลฯ จนเป็นนวัตวิถีที่ทรงคุณค่าของชุมชนวัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ : กรณีศึกษา วัดจำปา โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการ จะทำให้เกิดการรักษาประเพณี วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่างๆ ให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป วัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นสถานที่ขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธในวัด ทางธรรมสถานได้มีการร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาบริบทโดยรอบเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมธรรมะสู่สังคม เป็นแหล่งขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีที่ประสบผลสำเร็จ โดยมีนักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆ หลั่งไหลมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้วัดจำปายังมีส่วนช่วยในการสร้างรายได้ รากฐานของเศรษฐกิจในชุมชนอีกด้วย ด้วยการใช้วัดเป็นสถานที่ในการศึกษาเรียนรู้ให้กับประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจในการร่วมขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธแห่งนี้ให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ
2. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธของวัดจำปา บ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนของชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ :กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและภาคสนาม ทำการศึกษาใน 2 วิธี คือ ศึกษาเอกสาร (และเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่เจ้าอาวาส วัดจำปา พัฒนาการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. ประชาชนชาวบ้านรวมทั้งท่านผู้มีความรู้ในชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธวัดจำปา บ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย และคัมภีร์อรรถกถา อันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัย หนังสือ ตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ :กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นที่ 2 ศึกษาข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำเครื่องมือสัมภาษณ์โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือ แล้วขอให้บัณฑิตศึกษาออกหนังสือไปยังผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขอสัมภาษณ์ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วจึงลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าอาวาสวัดจำปา อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พร้อมด้วยผู้นำชุมชนฯ

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์ จัดกลุ่ม แยกแยะประเด็น และอธิบายตีความให้ความหมายและสรุปเป็นประเด็นที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับข้อมูลเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ไว้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถี แล้วนำมาเรียบเรียงเสนอผลการศึกษา

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามประเด็นปัญหาที่อยากทราบในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้ แล้วนำมาเขียนเรียบเรียงเป็นรายงานวิจัยและสรุปเสนอผลการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

2. พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1.พื้นที่ วัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

2.2ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากร คือ เจ้าอาวาสวัด พัฒนาการ อำเภอกันทรารมย์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการอำเภอกันทรารมย์ ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้านและประชาชนในพื้นที่ ในเขตพื้นที่ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ รวม 17 รูป/คน ประกอบไปด้วย (1) พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป (2) พัฒนาการอำเภอ จำนวน 1 คน (3)

นักวิชาการวัฒนธรรม จำนวน 1 คน (4) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน (5) ประชาชนชุมชน จำนวน 3 คน และ(6) ชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน รวมทั้งหมดเป็น จำนวน 17 รูป/คน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาจากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและสนทนากลุ่ม ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย แบบสนทนากลุ่ม สำหรับผู้นำชุมชน คัดเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถี ในพื้นที่กรณีศึกษา โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ การ จัดประชุมกลุ่มย่อย โดยดำเนินการร่วมกับชุมชน ผู้นำ หน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น โดยมีประเด็น สนทนา เช่น การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ :กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านหัวนา ตำบลหนอง แก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้น จึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสนทนา กลุ่มและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มสำหรับผู้นำ ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐและ ผู้เกี่ยวข้อง

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 17 รูป/คน ซึ่งใช้กระบวนการสนทนากลุ่มตลอดกระบวนการ มีวิธีการดังนี้

4.1 ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน ส่วนราชการ โดยมีหนังสือแนะนำเพื่อขอทำการ สนทนากลุ่ม กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสนทนากลุ่ม

4.2 จัดเวทีเพื่อการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งและดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัย ใช้การสนทนากลุ่มสำหรับ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ตัวแทนภาครัฐและผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในพื้นที่

4.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เรียบเรียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร และจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญ ด้านเนื้อหาที่กำหนด โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

6. การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะพรรณนาความ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อน ชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านหัวนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้เห็น การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านหัวนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ นำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชนและปัจเจกบุคคล

ผลการวิจัย

1. กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ

กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ จะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์จะต้องอาศัยความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ประชาชนทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบคอบเหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ด้วยความพากเพียรมีสติปัญญาและรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี การนำหลักการสามอย่างนี้เข้ามาเป็นหัวใจหลักของกระบวนการขับเคลื่อน คือ หลักการ“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”คือ การเรียนรู้กระบวนการคิดบนรากฐานของการเข้าใจมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และการพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่แค่ด้านใดด้านหนึ่ง ตลอดจนการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างไม่รู้จักจบ “เข้าใจ”คือ เข้าใจความต้องการของชุมชนและบริบทท้องถิ่น เข้าใจความเป็นไปทั้งหมดของปัญหาอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรม“เข้าถึง”คือ เมื่อเข้าใจแล้วก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้เข้าไปสู่การปฏิบัติให้ได้ เข้าถึงพื้นที่และออกไปสัมผัสถึงสิ่งที่คนในพื้นที่ต้องการจริงๆ เข้าถึงความจริง ไม่ใช่การรู้แต่เพียงผิวเผิน เข้าถึงความรู้สึกนึกคิดในความเป็นมนุษย์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งตัวของเราเองด้วย “พัฒนา”คือ นำสิ่งที่ประชาชนต้องการไปเติมเต็มให้เขาสามารถใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่และต้องอยู่บนรากฐานของความเข้าใจและเข้าถึง โดยนำศักยภาพ“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”เข้ามาขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธเป็นกิจกรรมตามวิถีของชุมชน ดึงเอาอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นจุดขายเพื่อให้ชุมชนเกิดรายได้

2. การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธของวัดจำปา บ้านห้วยนา

การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธของวัดจำปาจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์จะต้องอาศัยความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ประชาชนทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบคอบเหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ด้วยความพากเพียรมีสติปัญญาและรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันที่ดี การนำหลักการสามอย่างข้างต้น คือ“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”เข้ามาประยุกต์ใช้กับหลัก 4 ส. ในการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธของวัดจำปา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบไป หลัก 4 ส. ประกอบด้วย (ส.1) ใส่ใจของผู้นำ (ด้านเศรษฐกิจ) ต้องมีความเข้มแข็งของผู้นำในการสร้าง

ความสามัคคีภายในชุมชน วางแผนตั้งเป้าให้ชัดเจน ปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ ผู้ประกอบการค้า OTOP พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นำเอาเอกลักษณ์ของชุมชนมาใช้ในการท่องเที่ยว มีการพัฒนาด้านอาชีพต่างๆ ทำให้ชาวชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น (ส.2) สร้างการมีส่วนร่วมและสืบหาสาเหตุ (ด้านสังคม) ในการขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธมีหลัก 6 หลัก ดังนี้ คือ 1) หลักความถูกต้อง ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลัก “ธรรม” 2) หลักความเหมาะสม รู้จักยืดหยุ่น ผ่อนหนัก ผ่อนเบา 3) หลักความบริสุทธิ์ บริสุทธิ์กาย วาจา ใจ 4) หลักความยุติธรรม กล่าวคือปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความเที่ยงธรรม ตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม 5) หลักพรหมวิหารธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 มี เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 6) หลักความเสียสละ ผู้นำหรือนักปกครอง/นักบริหาร เป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น พึงลดมานะละทิฐิ ด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์สุขของหมู่คณะ (ส.3) สันติสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีคิดต่าง (ด้านวิถีวัฒนธรรม) แลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์ อาศัยทุกภาคส่วน บ้าน วัด โรงเรียน และส่วนราชการ โดยมีพระภิกษุเป็นผู้ประสานและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (ส.4) สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง (ด้านการเรียนรู้) คือลงมือทำตามเป้าหมายจนให้เกิดผลชัดเจน อาศัย 3 เสาหลักของพลัง “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล นายกอบต. ส.อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน โดยมีวัดเป็นสถานที่ มีพระภิกษุเป็นผู้ประสานงาน

3. แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปาบ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธของชุมชนวัดจำปา บ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ จะต้องอาศัยความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ประชาชนทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบคอบเหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ด้วยความพากเพียรมีสติปัญญาและรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันที่ดี การนำหลักการสามอย่างข้างต้น คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เข้ามาประยุกต์ใช้กับ หลัก 4 ส. คือ ส. 1 ใสใจผู้นำ ส.2 สร้างการมีส่วนร่วมและสืบหาสาเหตุ ส.3 สันติสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีคิดต่างและ ส.4 สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและเป็นแนวทางปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ โดยดึงเอาจุดแข็งที่มีในชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธวัดจำปา โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับ “ศาสตร์พระราชา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธ เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ โดยการรวมพลังของทุกภาคส่วน บ้าน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ มานำพากลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการเลี้ยงปูนา การแปรรูปปูนา กลุ่มปลูกบัว กลุ่ม

ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชุมชน คอยแนะนำสถานที่ โดยเฉพาะวัดจำปาที่เป็นจุดศูนย์รวมของการขับเคลื่อนชุมชนวิถีเชิงพุทธของชุมชนวัดจำปา บ้านหัวนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยที่เป็นนักเรียน วันหยุด เช่นวันเสาร์ วันอาทิตย์ จะได้มีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ภายในวัด ประวัติชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดให้กับมัคคุเทศก์น้อย เกี่ยวกับการเลี้ยงปูนา และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ จะเป็นส่วนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เป็นทั้งวิทยากร เป็นทั้งพี่เลี้ยง เป็นผู้ติดต่อและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงปูนาของชุมชนวัดจำปา

ทุกภาคส่วน บ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งส่วนราชการ พัฒนาชุมชนอำเภอกันทรารมย์ วัฒนธรรมอำเภอกันทรารมย์ เกษตรอำเภอกันทรารมย์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ร่วมกันรับนโยบายจากรัฐบาลประสานการขับเคลื่อนชุมชนวิถีเชิงพุทธ ขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ชุมชนมีรายได้ โดยอาศัยวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน อาศัยความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน วิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่ใกล้แม่น้ำมูล แม่น้ำชี จับปลาแปรรูปขายเป็นรายได้ ที่จับขายตามปกติก็มาเลี้ยงปลาในกระชังขาย นาบัวที่ปลูกขายธรรมดา ก็พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดที่ถ่ายรูปสำหรับนักท่องเที่ยว ขายบัวได้ทั้งดอกบัว และฝักบัวส่งมีพ่อค้า แม่ค้ามารับไปจำหน่าย มีหลายทางที่เป็นรายได้เข้ามาในชุมชน มีการจำหน่ายสินค้าโบราณย้อนยุคในงานประเพณีประจำปีของชุมชน เช่น งานบุญกฐิน งานบุญผ้าป่า ก่อนจะมีการนำสินค้าไปจำหน่ายในงานย้อนยุคจะมีการประชาสัมพันธ์อย่างน้อยเพื่อเตรียมสินค้า 7 วัน สินค้าที่นำมาจำหน่ายก็จะเป็นสินค้าที่มีในชุมชน ปลาแม่น้ำมูล แม่น้ำชี มีทั้งปลาสด ปลาแปรรูป อาหารป่า เช่น หน่อไม้ ผักผลไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ ผักป่า ผลไม้ป่า เป็นต้น

บริบทของชุมชนเป็นสำคัญ บริบทชุมชน อยู่กันแบบพี่แบบน้อง พึ่งพาอาศัยกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ผู้นำต้องมีความอดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ พึ่งพาได้ บริบทของวัด เป็นที่สัปปายะ 4 คือ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ บุคคลสัปปายะและธัมมสัปปายะ ความสามัคคี สำคัญมาก ไม่ว่าในครอบครัว หรือองค์กร ถ้าขาดความสามัคคีแล้วก็จะไปไม่ได้ ชุมชนวัดจำปา จึงยึดหลักความสามัคคีเป็นหลักในการขับเคลื่อนชุมชนวิถีเชิงพุทธ เพื่อความยั่งยืนมีความสุขตลอดไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนชุมชนวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปา บ้านหัวนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนวิถีเชิงพุทธ ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งส่วนภาครัฐ ภาคเอกชน พลังบวร บ้าน วัด โรงเรียน โดยมีกระบวนการและขั้นตอนตามแนวทางการพัฒนาส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้นตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยที่วัดเป็นจุดศูนย์กลางในการประสาน ประชุม วางแผน มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ทำตามแนวทางที่รัฐบาลมีแนวทางการจัดทำ 3 แนวทาง ได้แก่

1) พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกกระดับสวัสดิการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงาน

2) พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น

3) ปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรทั้งระบบ ควบคู่การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร และส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา” พบว่ากระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการ ดังนั้น การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่างๆในชุมชน เช่น ข้อมูลด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจและการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด (ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, 2543 :28) กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธ นอกจากจะได้รับความร่วมมือจากภาครัฐที่ให้การสนับสนุนแล้ว ส่วนราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนของอำเภอก็มีนักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอ วัฒนธรรมอำเภอ เกษตรอำเภอ รวมทั้งชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ต้องร่วมด้วยช่วยกัน สัมครสมานสามัคคี ขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธให้ยั่งยืนสืบไป และจะต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี พบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจ กระทรวงมหาดไทย (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561 : 2)

4) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพรวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

2. การขับเคลื่อนชุมชนนวัตวิถีเชิงพุทธของชุมชนวัดจำปา บ้านหัวนา ชุมชนวัดจำปาได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการพึ่งพาตนเอง “น้อมนำเอา” ศาสตร์พระราชา” เข้ามาประยุกต์ใช้กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ,และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของเครือข่ายเศรษฐกิจ

พอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่มุ่งให้ดำรงอยู่ในวิถีชีวิตที่พอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่ให้เดือดร้อนทั้งตัวเองและผู้อื่น โดยที่ต้องสร้างพื้นฐานแก่ตัวเองให้ดีเสียก่อน ไม่มุ่งหวังแต่เพียงความเจริญแต่เพียงอย่างเดียว ตั้งอยู่ในทางสายกลางมีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิต อดทนขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพสุจริต รู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักการประมาณตนเองและดำรงชีวิตอย่างมีเหตุมีผล อาศัยตนเป็นที่พึ่งแห่งตนให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มในชุมชนและดำรงชีวิตให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน (พระพรสวรรค์ จิตินาโณ, และคณะ, 2560 : 109) ที่เข้ากับวิถีชุมชนอันเป็นปัจจัยหลัก นำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนออกมาเป็นจุดขาย ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเงินทุน ฝึกอบรมอาชีพสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากคำกล่าวที่ว่านี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของจิตจางค์ กิตติกรติ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็น กระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่ม จากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรตลอดไป จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมาย ของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

- 1) มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนให้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ มีความคิดก้าวหน้า
- 2) มุ่งให้ประชาชนมีความสำนึกในการเป็นสมาชิกของชุมชน รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหา และความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน
- 3) มุ่งจะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบรู้จักรับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ
- 4) มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง กระตือรือร้นในการแก้ปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (จิตจางค์ กิตติกรติ, 2536 :50)

3. แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนวิถีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดจำปา บ้านห้วยนา ตำบลหนองแก้ว อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาพบว่า โอกาสในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนตามแนวทางดังกล่าว จำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคมให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน ด้วยการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่นรัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับศุภมาส เหล็นเรืองและคณะได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน : กรณีศึกษา อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม” พบว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก คือ “การสร้างรายได้” โดยการสร้างสัมมาชีพชุมชน เป็นรากฐานเศรษฐกิจ

ของประเทศซึ่งเริ่มจากการรวมกลุ่มของประชาชนระดับฐานรากในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นแล้วยังเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างพลังการพึ่งตนเองและช่วยเหลือกันของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ตลอดจนเครือข่ายกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากที่กล่าวมานี้ยังมีความสอดคล้องกับปรัชญา กฤติยาภิชาตกุล ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องร้อยเรื่องเมืองพานิชย์ พบว่า แนวคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยให้แต่ละชุมชนมีผลิตภัณฑ์ดีเด่นอย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์ โดยเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือตำบลนั้น สามารถพัฒนาต่อยอดไปถึงระดับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต่อไป จากงานทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทัศน์ ประทุมแก้ว และคณะ ซึ่งได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมสัมมาชีพของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า รัฐบาลได้ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) สร้างงานและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน (2) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน (3) ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ (5) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน เป็นต้น (สุทัศน์ ประทุมแก้วและคณะ, 2562 : 137)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธจะต้องนำหลัก 4 ส. มาใช้อย่างเข้าใจ หลัก 4 ส. ประกอบด้วย ส.1 ใส่ใจของผู้นำ (ด้านเศรษฐกิจ) ต้องมีความเข้มแข็งของผู้นำในการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน วางแผนตั้งเป้าให้ชัดเจน ปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ ผู้ประกอบการค้า OTOP พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นำเอาเอกลักษณ์ของชุมชนมาใช้ในการท่องเที่ยว มีการพัฒนาด้านอาชีพต่างๆ ทำให้ชาวชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ส.2 สร้างการมีส่วนร่วมและสืบหาสาเหตุ (ด้านสังคม) ในการขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรมวิถีเชิงพุทธมีหลัก 6 หลัก ดังนี้ คือ 1.หลักความถูกต้อง ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลัก “ธรรม” 2. หลักความเหมาะสม รู้จักยืดหยุ่น ผ่อนหนัก ผ่อนเบา 3. หลักความบริสุทธิ์ บริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ 4. หลักความยุติธรรม กล่าวคือ ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความเที่ยงธรรม ตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม 5. หลักพรหมวิหารธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 มี เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 6. หลักความเสียสละ ผู้นำ หรือนักปกครอง/นักบริหาร เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อผู้อื่น พึงลดมานะละทิฐิ ด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์สุขของหมู่คณะ ส.3 สันติสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีคิดต่าง (ด้านวิถีวัฒนธรรม) แลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์ อาศัยทุกภาคส่วน บ้าน วัด โรงเรียน และส่วนราชการ โดยมีพระภิกษุเป็นผู้ประสานและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส.4 สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง (ด้านการเรียนรู้) คือลงมือทำตามเป้าหมายจนให้เกิดผลชัดเจน อาศัย 3 เสาหลักของพลัง “บวร” คือ

บ้าน วัด โรงเรียน และส่วนราชการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล นายกอบต. ส. อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน โดยมีวัดเป็นสถานที่ที่มีพระภิกษุเป็นผู้ประสานงาน โดยอาศัยหลักความเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เกี่ยวกับปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวิถีวิถีวัฒนธรรมและด้านการเรียนรู้ แล้วนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของ”ศาสตร์พระราชา”ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของชุมชนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). *แนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ..
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.).
- จิตจำนงค์ กิตติกริตติ. (2536). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: คุณพินอักษรกิจ.
- ธวัชชัย กฤติยาภิชาติกุล. (2547). *ร้อยเรื่องเมืองพานิชย์*. กรุงเทพฯ: สันติภาพ พรินท์.
- พระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ, ดร.และคณะ. (2560). “การเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ศุภมาส เหล็นเรือง และคณะ. (2560). “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน : กรณีศึกษา อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม”. รายงานการศึกษาเอกสารวิชาการ, สถาบันดำรงราชานุภาพ:กระทรวงมหาดไทย.
- สุทัศน์ ประทุมแก้ว, ดร.และคณะ. (2562). “การพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมสัมมาชีพของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยปรีณติง เซ็นเตอร์.